

מסולפת שבחיים כאלה היצרים יותר מרוסנים; והם אינם מרגישים בטעותם הנוראה שההרגל לטומאה אינו הצלה ממנה אלא אדרבא, בזה שוקעים הם יותר בתוך הטומאה ונתונים לגמרי ברשות היצר הרע. זאת רואים בחוש שהרי אם נפריד אותם, ירגישו שלקחו מהם את כל תוכן חייהם. בפרט לאור האמור לעיל שהיצר הרע מתחדש ומתגבר בכל יום, לא שייך להשלים אתו, כיון שהיצר ימציא להם חידושים אחרים שבודאי יכשלו שם כי לא הורגלו כלל במלחמת היצר, ויורידם מטה מטה לשאול תחתית, ח"ו' (מתוך מכתב מאליהו ח"ג עמ' 41).

דף נב

'חד אמר על משיח בן יוסף וחד אמר על יצר הרע שנהרג' – ושניהם אמת, כי משיח בן יוסף הוא המתקן פגם היסוד, מידתו של יוסף, והוא הדוקר ליצר הרע, ועל ידי שבני ישראל אינם נקיים בזה, על ידי כך נגרמת מיתתו, וזהו והביטו אלי את אשר דקרו... (עפ"י צדקת הצדיק קנו. ע"ע בענין דקירת משיח בן יוסף והספדו, בספר מחשבות חרוץ דפים לה-לו; מאמרי הראיה עמ' 94 ואילך).

'... צדיקים – נדמה להם כהר גבוה ורשעים נדמה להם כחוט השערה. הללו בוכין והללו בוכין... אמר ר' אסי: יצר הרע בתחילה דומה לחוט של בוכיא (= עכביש) ולבסוף דומה כעבותות העגלה... כי הא דאביי שמעיה להווא גברא...'

'מי שיש לו תשוקה גדולה לתאוות הגוף אל יתעצב בזה לחשוב כמה פגום הוא שיש לו תשוקה כל כך, כי אדרבה הוא כלי מוכן לתוקף אהבת ותשוקת דרישת האמת, וכמו שנחמוהו הוא סבא [אשר הוא אליהו לדעת יש-מפרשים פרק קמא דחולין (ו).] ושמעתי דכן הוא האמת, ודקושיית תוס' שם אין כאן מקומה] לאביי (בסוכה נב). ועל זה אמרו דלעתיד לבוא צדיקים נדמה להם יצר הרע כהר, ורשעים – כחוט השערה, ואינו שקר (שנדמה לאלו כך ולא לו כך) רק שניהם אמת כי לאלו (הצדיקים) תשוקתם ותאוותם עצומה ביותר' (צדקת הצדיק מד. וע' גם מחשבות חרוץ עמ' 51, ובסגנונות קרובים במכתב מאליהו ח"א עמ' 27 259 ובשיחות מוסר לגר"ח שמואלביץ (כו תשל"ג), ובהערות למסכת סוכה).

– האמת היא שגם לצדיקים היצר-הרע נדמה להם בתחילה, כחוט השערה, אך כיון שהם מתגברים עליו, הרי נשארת העבירה כאבן שאין לה הופכין ומושלכת הצדה, וכן שנית ושלישית כשפוגעין בעבירה מסלקים אותה הצדה, וכן תמיד, וממילא נערמו העבירות הללו ערמה גדולה כהר. אבל הרשעים שמקבלין העבירה ברצון, הרי היא מתאחדת בהם ובטלה אצלם, וכשרואים עבירה מחדש – הרי היא קטנה ודומה לחוט השערה (שפת אמת ראה. וע"ע בחדושו כאן).

– אמר הרבי ר' מרדכי יוסף זצ"ל מאיז'ביצא: מהלשון 'נדמה' משמע שהן הצדיקים והן הרשעים המה בדמיון; ואצל מי האמת? האמת אצל ה'בעל תשובה' (שהיה בתחילתו רשע ועתה צדיק), שבאמת בתחילה דומה כחוט השערה ובסוף דומה כהר, כמו שמסיים שם בגמרא. (מי השילוח ח"ב)

– בעיני הרשע כל חטא נראה קטן, ולכך עובר בשאט נפש ושונה ומשלהש בחטא עד שמוסיף חבילות חבילות של עברות, ואילו הצדיק כל העברות שוות, כקטן כגדול כולן דומות בעיניו כהר גבוה ולכך הוא חדל מלעשותם (שבט מוסר כזב. וע"ע מכתב מאלהיו ח"א עמ' 287).

– בכיית הצדיקים מה טיבה, והלא היה להם לשמוח שזכו לכפות הר גדול כזה? – אבל הצדיקים הם החושבים שהוא בהשתדלותם, ולעתיד יכירו האמת שהם לא יכלו לכפות כלל הר גדול אלמלא הקב"ה עוזרם, ומכירים האמת שהכל מהש"י, ועל כן בוכים על טעותם בעולם הזה ושלא זכו להכרה זאת כאן (שהוא השגת מקום שבעלי תשובה עומדים) (מתוך מחשבות חרוץ עמ' 52. ובענין הזה באורח לצדיק (ולוציב) – בראשית).
ע"ע: אמרי פינחס (מקוריץ. לקוטי הש"ס); שיחות מוסר בו תשל"ג.

הקב"ה קראו רע' –

'הנה השי"ת לא יחפוץ מן האדם רק שיהיה לו לב טוב, וכדאייתא בגמרא, הקב"ה קראו רע שנאמר כי יצר לב האדם רע מנעריו – כי באמת מצד השי"ת אין שום רע, רק מצד האדם יכול להיות יצר לב האדם רע, ומצד זה כל הקטרוגים בעת שעדיין אין לו לב טוב, וכדאייתא במסכת אבות (ב"י) שלב טוב כולל כל המדות טובות... ולכן מנין ימי הספירה עולים מנין 'לב טוב כי כל ימי הספירה המה בירורים מצד האדם, וכשיקבע מדת לב טוב ישלמו כל הבירורים'.
(מתוך מי השלוח ח"ב תהלים עב)

'דוד קראו טמא שנאמר לב טהור ברא לי אלקים מכלל דאיכא טמא'. הרב הקדוש מקוצק היה רגיל לפרש כך: ממה שהכתוב קורא לב טהור לאדם המרגיש שהוא חסר ומבקש השלמה, שזהו ברא לי – מכלל שזה המרגיש ישותו ונדמה בעיניו כי כבר נשלם – זהו 'טמא'.
(מובא באהל תורה, לקוטים)

'יואל קראו צפוני... שנתן עיניו במקדש ראשון והחריבו... שנתן עיניו במקדש שני והחריבו'. פירוש, אינו מפתה לעבירה גלויה וללכת אחרי שרירות הלב, אלא למצוה שרעה צפונה בה. וכך ארע בזמן חרבן בית המקדש, שרבתה שפיכות דמים בשני אופנים, ברשעות ובזדון וגם בכוונת מצוה לשם שמים, שחשבו את חבריהם למינים ואפיקורסים שמורידים ולא מעלים.
(עפ"י משיב דבר ח"ג י, עע"ש)

'ערל' – דרגה של יצר הרע שצריך מעשה להסירו; היצר הרע הוא כח זר ואין לו שייכות לישראל.

'טמא' – אין צריך מעשה הסרה אלא ליטהר בעלמא. פירוש אחר: 'טמא' היא מדרגה אחרונה שברע, ודוד שהקים עולה של תשובה השיג דבר זה, שהרע ביותר יוכל להתקרב וליטהר. 'מכשול' – דבר חיצוני שאפשר ליהרר לא להטפל אליו כלל.

'אבן' – הלב עצמו נתאבן כל כך מהיצר ונהיה כחלק ממנו, שהברירה היא רק להסרת הלב לגמרי והנחת לב בשר.

'צפוני' – היצר יוכל להסתיר עצמו ולהטעות האדם כאילו הוא לב חכם לימינו, ושם לפניו חשך

כאור עד שאינו מרגיש כלל על מעשיו שמהיצר הרע הם באים (עפ"י הערות במסכת סוכה; פרי צדיק וארא ד דברים ד, לקוטי מאמרים עמ' קיד).
עוד מובא בספר פרי צדיק (סוף בראשית), שבעה שמות הללו הן לעומת שבע מדות שבקדושה. וע"ע בשפת אמת כאן.

'אורחין רחיקא ויצוניתן בסימא'. כלומר אף על פי שהדרך היתה ארוכה, לא הרגשנו בזה משום שחברתנו הנעימה לנו את הדרך (עפ"י מהרש"א).

'כל הגדול מחבירו – יצרו גדול הימנו' –

עיקר האדם הוא החשק שבלב, שבו הוא יתרונו על המלאכים, והוא הנקרא יצר; יצר טוב ויצר רע... כי גדלות אחד על חבירו היא רק כפי גודל החשק שלו לטוב דהיינו כח היצר, כי יצר טוב ויצר רע – אחד, זה לעומת זה (צדקת הצדיק רמח). וכפי תוקף המקום בקדושה כן לעומתו תוקף הקליפה הסובבתו, ובכל דבר שהוא מקודש בו ביותר, בו בדבר הוא התגברות היצר עליו, ועל כן במקום החסרון שם הוא המעלה גם כן לכשיתוקן החסרון ותתגלה המעלה שבו משרשו.
(מחשבות חרוץ דף כח)

– ואפשר לומר בנותן טעם לזה שהגדול מחבירו יצרו גדול ממנו, במה ששמעתי הקדמה על פי הטבע, שהדבר החשוב עיפושו קשה. וכן הפת – עיפוש קשה. ולכן ישראל שהם חשובים, עיפושם שהוא החטא שחוטאים – קשה ופוגם ח"ו. עד כאן שמעתי... ולכן כל שהוא חשוב וגדול, עיפושו – שהוא יצרו – גדול (לב דוד להרחיב"א פרק כ. וכן פירש ר"צ הכהן בריסי לילה (לא). ראה עוד בענין זה ע' אור החיים ריש חקת; אורח משפט לה).

– 'ואין לנו שום מושג איך יתכן יצר של השתחוויה לפסל, ואין זה עליה מצדנו (כלפי הדורות הראשונים) אלא ירידה, כי הלא תכלית האדם הוא היצר ונטול יצר הוא נטול נשמה (קובץ אגרות חזון איש ח"א רט).
וע"ע צדקת הצדיק (מו), שלכך יגדל ביום ההוא המספד באבוד היצר הרע, כי בטלה מלחמת היצר, ויפה שעוה אחת של תשובה ומעשים טובים בעולם הזה מכל חיי העולם הבא.

– '... בשמגיע אל מעלה ומדריגה יותר גדולה, אז כפי מדרגה זו לא התחיל לשוב עדיין, וחטאתו נגדו תמיד מדרגא לדרגא. וכשהוא במדרגה התחתונה כבר תיקן כפי מדרגתו החטא, וכן בכל דרגין ועולמות, ואין עוד רושם, ומכל מקום כשמתעלה חוזר החטא בכל תקפו, ודבר זה עמוק בחכמה. ולכך כשעלה אחר למדרגות אז נתגלה הטינא שהיתה בלבו בילדות (עיין חגיגה טו). ובודאי מי שעלה לפרדס והיה במעלה גדולה כל כך, מסתמא שב על טינא שבלבו וחטאי נערוותו. ועל זה נאמר כל הגדול מחברו יצרו גדול הימנו – כי החטא הוא החסרון שבאדם, וכן היצר (מתוך צדקת הצדיק קלז).

– ככל שאדם מתגדל ונהיה רוחני יותר, גם יצרו 'מתגדל' בדרגתו ונהיה רוחני יותר, ולכך כשלב האדם מתמלא חכמה ועל ידי כך נחלשת שליטת התאוה בו, שהיא יצר גשמי, בא יצר הכבוד שהוא כח רוחני, ותופס את מקומה של התאוה (עפ"י עלי שור ח"ב עמ' רלג, ועע"ש בח"א עמ' רכז).

‘ע"ב) 'ואלמלא הקב"ה שעוזר לו אינו יכול לו...'

‘... וכתר’ הוא שורש הרצון הנעלם, כי האדם מחכים ומתבונן ורוצה ופועל במה שהוא רצונו לכך, וזה הרצון קדום לו הוא קבוע ונעלם באדם, שאינו מושג לו מה הוא הדבר המוליד בו מחשבה ורצון זה, וזהו הכתר שהוא למעלה מן ראש האדם, והוא אור מקיף של השי"ת שמקיף למי שזוכה יותר שלא יעלה בלבו שום מחשבה זרה ודמיון הבל כלל, וכל מחשבותיו והרהוריו ורצונו בלתי לה' לבדו בידיעתו וידיעת תורתו, שעל זה אמרו אלמלא הקב"ה עוזרו אינו יכול לו – ועזר הקב"ה הוא הארת הכתר, שלא ייכנס בלבו רע כלל, שזה למעלה מהשגת כח אדם...'.
(מתוך צדקת הצדיק רכו)

‘תנא רבי רבי ישמעאל: אם פגע בך מנוול זה – משכחו לבית המדרש’ –

‘... דזה תאות העכו"ם, להיות קשורים בתאותם. וישראל מתקשרים בדברי תורה וזהו תאותם דישאל, וכמו שכתב רמב"מ (הלכות איסורי ביאה) דאין התאות מצויות אלא בלב פנוי מדברי תורה. ועל זה אמרו (קדושין ל): ברא יצר הרע – ברא תורה תבלין, ו'משכחו לבית המדרש' – היינו דסתם יצר הוא בתאוה, בפרט אחר שבטלו יצרא דעבודה זרה (כמו שאמרו ביומא סט): והוא הנקרא 'מנוול' שאין לך ניוול מזה, חמת מלאה צואה ופיה מלא דם (כמ"ש בשבת קנב), ודי מה שמוכרח למצוה, אבל הכל רצין על ידי יצר התאוה הנטוע בלב, והעצה שברא השי"ת לזה התאוה – בדברי תורה, שימשיכו כל תאותם לדברי תורה שיש להם חשק ותאוה גדולה לזה ומוציאים בה מילוי תאותם...'. (מתוך מחשבות חרוץ עמ' 56. וע"ע: דברי סופרים כו).

– 'הגר"א מבאר שיש בזה הוראה, שמי שנתקף מיצר הרע – שילמד שלא לשמה, וזהו 'משכחו לבית המדרש' היינו שימשוך את היצר עצמו לתוך ביהמ"ד שיהיה עמו בלימודו. והטעם לזה הוא: אם האדם יתחיל ללמוד תיכף לשמה – לא יניח לו, אך יתחיל שלא לשמה ומתוך שלא לשמה בא לשמה. והוא, היצר, באמת אינו רוצה אפילו בשלא לשמה, אך ממילא יתבטל כי מתוך שלא לשמה בו' ומכל שכן שכוונתך לשם שמים' (באור הגר"א למשלי כה, כא).
... כי בודאי כל צעיר המתחיל ללמוד גמרא הוא בגדר 'אם פגע בך מנוול זה', ולא פעם היצר מפריע לו בלימודו אשר על כן ההכרח להשתמש בשלא לשמה זה...'. (מתוך עלי שור ח"ב עמ' קיב).

ובבית המדרש של קוצק היו אומרים: 'מנוול' זה אם פוגע הוא באדם, אומרים לו: מושכחו אתה לביהמ"ד וסכנתו תעבור. ברם, גדולה מאד היא הסכנה ממנו כשהוא הוא המושך לשם ונמשכין אחריו... (כחודו של מחט'. וע"ע פרי צדיק מוצאי יוב"פ; ישמח ישראל סוף בחקותי).

‘מרעיבו שבע משביעו רעב’. ע' מאמר מרדכי (לר"מ לעטניר. ר"פ אחרי – בשם הרד"ק מלובלין); מכתב מאליהו ח"א עמ' 40, 46, 265; ח"ד עמ' 241; שיחות מוסר לג תשל"א יד תשל"ג; עלי שור ח"ב עמ' מד רנא.

אף על פי שגם בתורה ומצוות אמרו אוהב מצוות לא ישבע – היינו רק שרוצה יותר, אבל יש לו שביעה והסתפקות ושמחה בחלקו, מה שאין כן בתאוה (עפ"י לקוטי מאמרים לר"צ הכהן דף קיט).

‘ארבעה מתחרט עליהן הקב"ה שבראם, ואלו הן: גלות, כשרים וישמעאלים ויצר הרע’. אף כי

לא אדם הוא להנחם (שמואל-א טו) – כבר דיברה תורה בלשון בני אדם, וינחם ה'...; כי נחמתי...
וכן רבים (הגהות ריעב"ץ). והמכוון, שמטרת בריאתם היתה שיועילו, והם שינו מתפקידם וגרעו
(עפ"י 'הערות במסכת סוכה').

**'אלמלא שלש מקראות הללו נתמוטטו רגליהם של שונאיהן של ישראל, חד דכתיב ואשר
הרעתי' –**

'... והנה מצד השגת היחוד האמיתי, אין מקום לזכות וחובה כלל, כיון שהוא משיג שאין עוד
מלבדו כלל, הרי כל פעולות אדם גם כן הם פעולות הש"י, ועל זה נאמר **אם צדקת מה תתן לו
או מה מידך יקח** – רצונו לומר שהרי הכל שלו ופעולתו, וזה אמת מצד היחוד האמיתי, וכמו
שאמרו בפרק אין עומדין, **אלמלא שלש מקראות הללו... 'ואשר הרעתי' וכדומה, אך מכל
מקום גם זה אמת שהרשות נתונה והבחירה ביד האדם, דאילו צדיק ורשע לא קאמר (גדה טו):
דאם לא כן אין מקום לתורה כלל, ודבר זה יסוד התורה וכמו שכתב הרמב"ם בהלכות תשובה.
ואמנם איך יתאחד זה עם השגת היחוד האמיתי, הוא דבר עמוק מאוד להבינו, וכל מה שיגעו
חכמי הדורות להסביר ענין הידיעה והבחירה לא יועיל למשיגי יחוד האמיתי שאין עוד מלבדו
ממש. ובזוהר חדש בסוף הספר (דפוס זולצבארך דף קמא:) ובספר ארבע מאות שקל כסף (דף צא
סע"ג) בשם זוהר, וספר הקנה ושאר ספרים קדושים כתבו דהידיעה והבחירה הם בשני מקומות;
במקום שיש ידיעה אין בחירה ובמקום שיש בחירה אין ידיעה. ואלו דברים להשיג על האמת
דרך צפייה איך שניהם אמת ואין זה סותר ליחוד האמיתי הוא דבר עמוק מאוד.
ובזה הוא שטעה אחר לחשוב שתי רשויות הן, רשות רצה לומר הנהגה, כמו 'אל תתוודע
לרשות', וחשב שהן שתי הנהגות שונות ונפרדות זו מזו, כי לא השיג דרך יחוד האמיתי גם בזה.
וחשב שהנהגת התורה בבחירה הוא למי שאינו משיג יחוד האמיתי כמוהו וכפי מדריגתו הוא
הבחירה, אבל מי ששיג האמת שאין עוד מלבדו ממש אין מקום לתורה וחשב שהתורה לו
הרצועה...**

ומי שסובר שאין זה אחד עם היחוד האמיתי הוא קוצץ בנטיעות, שהבריאה הם נטיעות הפרדס
ודבוק ביחוד האמיתי. ומי שלוקח היחוד האמיתי כפשוטו וכופר לגמרי בענין הבחירה וכלל ענין
התורה כולה הרי כופר בעיקר, שהתחלת התורה אנכי ד' וגו' הבא ליתן התורה, שזהו מכלל
עיקר מציאות האלקות, שהוא נותן התורה... (מתוך ספר הזכרונות (ב) לר"צ הכהן עמ' 63).
עוד בענין זה – ע' קומץ המנחה כז; דובר צדק עמ' 79; פרי צדיק וישב יא; מכתב מאליהו ח"ד עמ' 105 ואילך
ועמ' 373. וע"ע דברים עמוקים: מי השלוח ח"א וירא ד"ה ותכחש בשלח ד"ה ה' ילחם; קרח ד"ה ויקח (השני);
האינו ד"ה הצור; ובלקוטי הש"ס ח"א וח"ב פסחים נ. וע"ע בספרים המצוינים בברכות לג: בענין ידיעה ובחירה.

*

'... עוד ראייה, מהא דאמרו סוכה נ"ב ב' דפרחי כהונה שעלו על טולם נ' אמה בשלשים לוג כחן
יפה יותר מבנה של מרתא בת בייתוס – ואי אצבע 2 ס"מ נמצא ששלשים לוג הוא דלי הרגיל
אצלנו וכל צעיר יכול להעלותו על הסולם מלא מים, וכל שכן מלא שמן שהוא קל' (מתוך חזון
איש או"ח לט,טו).

לא הבנתי ראיית הגאון ז"ל, הלא משמע בגמרא שלא היו משוכחין מבנה של מרתא בגלל הכובד אלא בגלל
קושי אחר, ונראה שעלו בסולם זקוף כשידם אחת תפוסה בכלי כבד ותפיסתם בשלבות הסולם היתה בהכרח
ביד אחת בלבד.